Large Paper Copy

N. v. d. Meer, Jun. del. et fecit.

HISTORIE

VAN DEN

NIEUWEN AMSTERDAMSCHEN

SCHOUWBURG.

HISTORIE

VAN DEN

NIEUWEN AMSTERDAMSCHEN

SCHOUWBURG.

MET FRAAIJE AFBEELDINGEN.

TE AMSTERDAM,

By G. *WARNARS en* P. DEN *HENGST.*

MDCCLXXV.

BERICHT

VAN DE

UITGEEVERS.

Het Stukje, dat wy thans onzen Lezeren aanbieden, is uit geschrevene aanteekeningen, wegens welker egtheid en nauwkeurigheid wy ons met reden verzekerd houden, opgemaakt. — Wy hebben den Titel van HISTORIE, *boven dien* VAN BESCHRYVING VAN DEN NIEUWEN AMSTERDAMSCHEN SCHOUWBURG, *verkozen, als beter geschikt naar de byzonderheden, welke 'er in voorkomen. Want schoon het voor een groot gedeelte wel bestaat uit eene Beschryving van het Gebouw en de Tooneelen, meenden wy egter dat het geen tot de direktie behoorde, en verscheide-*

ne

ne andere omstandigheden, welke men hier zal gemeld vinden, niet gevoeglyk onder den titel van Beschryving konden begrepen worden. — Voor het overige kan dit Stukje als een Vervolg op de Historie van den vorigen Schouwburg *aangemerkt, en met dezelve behoorlyk in één Boekdeeltje gebonden worden.*

BERICHT AAN DEN BINDER.

HIS-

HISTORIE

VAN DEN

NIEUWEN AMSTERDAMSCHEN

SCHOUWBURG.

Eenigen tyd geleden hebben wy onzen Landgenooten, ter gelegenheid van den verſchriklyken brand, door welken de Amſterdamſche Schouwburg is vernield geworden, eene beknopte Historie wegens de Opkomst, den Voortgang en den Ondergang van Amſtels Schouwtooneel medegedeeld. Onmiddelyk na dat noodlottig geval, wenschten alle regtgeaarte liefhebbers van onzondige uitſpanningen, dat de Tooneelvermaken, die, behalven dat zy de jeugd aftrekken van verderflyke tyd- en geldverſpillingen, ook dienen kunnen om den geest te verlustigen, op eene wyze, die het vernuft beſchaaft en het hart verbetert, weder mogten ingevoerd worden. Welhaast zag men doorſlaande blyken van de genegenheid der Agtbare Regering, om de vervulling dezer welmeenende wenſchen te be- Inleiding.

vorderen. De noodige maatregelen tot het oprigten van eenen Nieuwen Schouwburg werden genomen; men beraamde ſchikkingen om alles, wat tot het Tooneel en deszelfs beſtiering behoorde, te regelen, en het werk, werd met allen mogelyken ſpoed voortgezet. Wy oordeelden het niet ongevoeglyk, by wyze van vervolg op ons vorige Stukje, eene Beſchryving van deze nieuwe Stigting op te ſtellen, en deden ten dien einde ons best om de egtſte berigten wegens de voornaamſte byzonderheden, daartoe betrekkelyk, magtig te worden; het geen ons in zoo verre gelukt is, als wy het ter bereikinge van ons oogmerk noodig agtten.

Gebruik, het welk van den grond, waarop de Oude Schouwburg geſtaan heeft, is gemaakt geworden.

Eer wy egter tot het verhaal dier byzonderheden overgaan, zullen wy ons kortelyk bezig houden met de beſchouwing van het gebruik, het welk van den grond waarop de Oude Schouwburg geſtaan heeft, is gemaakt geworden. — Men weet dat die grond, na het afbranden van het Gebouw, door de Heeren Regenten van het Roomsch-Katholyk-Ouden-Armen-Comptoir werd ingekogt, en dat op denzelven het gemelde Comptoir is aangelegd.

Roomsch-Katholyk-Ouden-Ar-

Reeds twee Eeuwen geleden, was het bekend onder den naam van *de Beurs der Katholyke Ar-*

Armen, en uit dezelve was men alleenlyk gewoon oude Armen te onderſteunen. Dit oude Comptoir ſtond omtrent het Jaar 1630 onder de beſtiering van twee Regenten, die in den Jaare 1632 twee anderen tot hunne medehelpers verkoren. Ten dien tyde, en nog lang daarna, hielden zy hunne vergaderingen in eene gehuurde kamer, doch eindelyk hebben zy een huis aan de Oostzyde van den Nieuwezyds Agterburgwal, digt by het Spui, gekregen, waarvan de Regenten, gedurende eenen geruimen tyd, ſlegts eene Voorkamer tot hun byzonder gebruik hielden, terwyl het overige gedeelte verhuurd werd (*a*).

men Comptoir beſchreven.

In het eerst kwamen de inkomſten van dit Comptoir uit de vrugten van eenige giften en legaten, die van tyd tot tyd aan het zelve gemaakt werden. Naderhand heeft men deze inkomſten merkelyk zien vermeerderen, door het doen van Collecten aan de huizen der Roomschgezinden, en vervolgens door het verzamelen van liefdegiften in de Kerken, in navolging van het loflyk gebruik, het welk in de publieke en andere Proteſtantſche Kerken is ingevoerd. — Dit liefdewerk nam met algemeene toejuiching der

Verandering in den ſtaat van dit Comptoir, vorderde grooter ruimte van plaatſe.

(*a*) J. WAGEN. *Amſterd.* IIIde D. *bladz.* 344.

der Gemeenten zynen aanvang, op den eersten van Wintermaand des Jaars 1771. Het getal der Armen, tot dit Comptoir behoorende, is ook van tyd tot tyd zeer sterk toegenomen. Gedurende vele Jaren is het gebruiklyk geweest dat aan iedere Kerk, naar mate van de grootheid der Gemeente en het getal der Armen, door de Regenten om de drie maanden, zekere som gelds werd toegelegd, die door den Pastoor, volgens zeker bepaald getal van briefjes, inhoudende de namen der Armen, en de begrooting der gifte, voor ieder van dezelven geschikt, werd uitgedeeld. Behalven deze uitdeeling in geld, geschiedde 'er ook jaarlyks, door handen van den Pastoor, eenige uitdeeling van Kaas en Gort (*b*). Doch eindelyk hebben de Heeren Regenten goedgevonden zelven alle de Armen te bedeelen. Het een en ander was oorzaak dat de gemelde Heeren, ter bereikinge van hunne oogmerken, eenen ruimen grond noodig hadden, van welken zy zich voorzagen door het erf, waarop de Amsterdamsche Schouwburg gestaan had, te koopen, met voornemen om daar hun Comptoir over te brengen.

Op

(*b*) J. WAGEN. als bov. *bladz.* 217. enz.

Op dit erf heeft men alles zoo geschikt, als tot eene stigting van dezen aart vereischt werd. — De Poort aan de Keizersgragt is in denzelfden staat gebleven, waarin zy zich van ouds vertoond heeft, alleenlyk is ter wederzyde een Yzeren Hek gemaakt geworden. — Het Woonhuis, waarvan niets anders dan de Kap afbrandde, is mede in de vorige orde gebleven, uitgezonderd dat 'er van het groote Portaal, waarmede men in den Schouwburg ging, eene Zykamer gemaakt is, ten dienste van den genen, aan wien het gemelde Huis verhuurd is, met uitzonderinge van de eerste Voorkamer. In dit vertrek, van ouds de Regentenkamer genoemd, het welk zeer fraai gemaakt, en van allerleie kassen en gemakken voorzien is, wordt nu het Comptoir, van de Heeren Regenten gehouden.

Wyze, waarop men het erf van den Schouwburg bebouwd heeft.

Het uitvoerig en fraai Schilderstuk, dat in het vertrek op den Agterburgwal voor den Schoorsteen stond, is nu in deze Regentenkamer voor den Schoorsteen geplaatst geworden. Het zelve is door den beroemden JAKOB DE WIT, in den Jaare 1754, en dus kort voor zynen dood, geschilderd. Het verbeeldt, in een rond Steenen Tafereel, in het graauw, de Euangelische Geschiedenis der

Schoorsteenstuk in de Regentenkamer.

arme Weduwe, en vele ryken, welke hunne gaven, in de tegenwoordigheid van den Heere Christus en van zyne Apostelen, in de Offerkiste bragten. Men leest boven het zelven de vier laatste Vaarsen uit MARC. XII. Het Tafereel, voor het welk een gordyn opgeschoven is, wordt door eenen schoonen Jongeling, die de oogen aandagtiglyk omhoog slaat, met de eene hand vastgehouden, terwyl hy met de andere een stuk gelds in eene Armbos steekt. Aan de andere zyde ziet men nog eene hand, insgelyks eene gift in eene andere Armbos stekende. Voorts liggen op den voorgrond eene derde Armbos, een zak gelds en eenige briefjes (*c*).

Andere Schilderyen in deze Kamer.

Behalven dit stuk, het welk voor een der schoonsten gehouden wordt van allen, die van DE WIT voor handen zyn, is deze Regentenkamer nog versierd met twee zeer fraaije en zinryke Schilderyen, gemaakt door de bekwame hand van den Konst-Schilder J. BUIS, en verbeeldende den GODSDIENST, het GELOOF, de HOOP en de LIEFDE.

De Heer J. F. DELOING, Regent van dit Comptoir, heeft, ter verklaringe dezer stukken, het volgend Vaarsje, door hem gemaakt, met

(*c*) J. WAGEN. *Amst.* IIIde D. *bladz.* 344.

met Gouden Letteren, ter zyde, laten ſchryven:

Daar Godsdienst, biddende opgetogen,
Het Offer van 't Geloof beſchouwt,
Het welk, eerbiedig neêrgebogen,
Op Jeſus heilryk Kruis vertrouwt,
Doen Hoop en Liefde een Eerzuil ſtichten,
En leeren uit Gods Wet haar pligten.

De Heeren Regenten der Oude Armen, hebben in deze Kamer eene groote uitgemetſelde Brandkas, ter bewaringe der Effekten en andere Papieren van aangelegenheid, doen vervaardigen; en 'er eene zeer fraaije Mahogniehouten Balie laten zetten, welke zy, benevens alle de andere ornamenten voor hunne eirekening hebben laten maken.

Verdere byzonderheden in deze Kamer.

Aan het einde van den Gang, beneden in het Woonhuis, komt men aan eenen tweeden Gang, die tot het Nieuwe Gebouw behoort. Ter regter zyde treedt men in eene wel geregelde Bedeelkamer, en aan de andere zyde is een vertrek, het welk tot eene Spreekkamer geſchikt is, en waarin verſcheidene kasſen, ter berginge van Boeken en andere dingen, geplaatst zyn. — Dezen tweeden Gang doorgegaan zynde, komt men door eene groote Deur, die in vroeger tyd voor aan het

Het Nieuwe Gebouw beſchreven.

het Woonhuis geplaatst was, op den verderen grond van den afgebranden Schouwburg. Die Deur of Poort ſtaat met zyne Kolommen op een verheven ſtoep, en maakt eene zeer fraaije vertooning, waarin eene bouwkundige ſchikking doorſtraalt. Boven dezelve ziet men, in witten Hardſteen, het volgende Tydvaars, het welk uit de penne van den reeds genoemden Heere J. F. DELSING is voortgevloeid:

beſChoVW op nIeVW een hVIs, Waar nog het LVstIg kroost
Van IJVer D'oVDen ſtok In zIJne eLenDe troost.

Onder het nieuwe Gebouw, het welk op de oude ſterke Fondamenten gezet is, zyn dezelfde ruime Kelders, die tot den Schouwburg behoorden, gebleven; en dezen dienen nu tot berging van Gort en Kaas, welke onder de Armen worden uitgedeeld. De grond tegens de Runſtraat en van agteren ligt nog geheel onbebouwd; zynde de Heeren Regenten voornemens op denzelven een Armen-Hofje te ſtigten, zoo ras als zy door de liefdadigheid der Gemeente de penningen, welke ter bereikinge van dit oogmerk vereischt worden, zullen verzameld hebben.

Getal der behoeftigen.

Wy vinden gemeld dat het getal der behoef-

hoeftige Huisgezinnen, met welken dit Comptoir belast is, ruim 2100 bedraagt. De Armen komen daar wekelyks, des Woensdags namelyk, om het een of ander, waarmede zy bedeeld worden, te ontvangen. Zy komen van de Prinſengragt in, en gaan, door den Gang van den gewezen Schouwburg aan dien kant, in eene ruime Gaandery, dewelke, door middel van Hekjes in onderſcheidene vakken verdeeld is; zynde die Gaandery gezet op het Fondament, waarop voordezen de Loges geſtaan hebben. Aan het einde van dezelve leest men, op een geſchilderd Bord, deze waarſchouwing, door den Heere J. F. DELSING in digtregelen opgeſteld:

die tot dit Comptoir behooren, en wyze waarop zy bedeeld worden.

Draagt zorg, ô Armen! dat ge elkaêr hier dringt noch ſtoot:
Zyt ſtil: misleid ons niet door onrechtmaatig klaagen:
Tracht ons, naar waarheid, uw behoeften voor te draagen,
En dankt uw' God! Hy is 't, die u bezorgt in nood.
En gy, Beſchouwers! deelt ge in 's Hoogſten zegeningen,
Vertroost dan de Armoê, die om uwen byſtand ſchreit!
Ontſluit uw milde hand, opdat Barmhartigheid
U plaatſe in 't zalig Choor der blyde Hemellingen.

Vervolgens komen de Armen twee aan twee in de Bedeelkamer, en gaan, langs een ander Hekje dan waar langs zy ingekomen waren, den Gang aan de Prinſengragt weder uit.

Getal der Heeren Regenten, en Namen der thans levenden.

De Heer WAGENAAR heeft aangeteekend dat de Heeren Regenten van dit Comptoir, zederd meer dan eene Eeuw vier in getal geweest zyn, en doorgaands voor hun leven dienen, wordende, by het overlyden van eenen derzelven, door de drie overigen, eenen anderen in deszelfs plaatse verkozen, uit de aanzienlykste Roomsch-Katholyken van de Stad (*d*). Thans is het getal, uit hoofde van den zwakken toestand van den oudsten der Heeren Regenten, welke dien post reeds meer dan vyfen-veertig Jaaren heeft waargenomen, tot vyf gebragt geworden. Dezelven zyn, terwyl wy dit schryven, de Heeren Mr. L. P. OCCO, J. SCHADÉ, J. F. DELSING, J. BAPT. VAN EECKHOUT en P. CHARLÉ. Heden zyn 'er meer dan driehonderd Collectanten, die het liefdewerk in de Kerken, ten nutte der Armen, beurtelings waarnemen. Daarenboven zyn 'er vier-en-veertig Wykmeesters gesteld, om de behoefte der arme Huisgezinnen na te gaan; en de Heeren Regenten houden, op bepaalde tyden, hunne Vergaderingen, om alles wat tot de bedeelinge behoort, en andere noodige zaken, die het Comptoir betref-

(*d*) J. WAGEN. *Amst.* IIIde D. *bladz.* 344.

treffen, te regelen, en daaromtrent de vereischte schikkingen te beramen.

Nadat dus de grond, op welken de Oude Amsterdamsche Schouwburg gestaan heeft, verkogt, en door de koopers tot het bovengemelde gebruik geschikt geworden was, is het by de Agtbare Regering, gedurende eenigen tyd, een stuk van raadpleeginge gebleven, of men weder eenen anderen Schouwburg zoude oprigten. — De Vroedschap benoemde, uit haare Vergaderinge, de Wel Edele Agtbare Heeren Mr. PIETER HARTSINCK, Mr. ISAAC SWEERS, Mr. JAN VAN DE POLL PIETERSZ. en Mr. NICOLAAS FAAS, om de zaak nader in overweging te nemen, en na te gaan, wat, in de toenmalige omstandigheden, dienstigst moest geoordeeld worden. Ook zyn de bovengemelde Heeren, in gevalle de redenen voor het aanleggen van een nieuw Tooneel hun gewigtig mogten voorkomen, verzogt om eene bekwaame plaats voor eenen Schouwburg uit te denken, als mede om te overwegen wat beter ware, een Gebouw van Steen, of eene Loots van Hout, ten dien einde op te rigten.

Raadpleegingen wegens het oprigten van eenen Nieuwen Schouwburg.

Na rype overweging heeft men eindelyk geoordeeld, dat verscheidene redenen samenliepen

Besluit hier omtrent genomen.

pen, om het befluit tot het aanleggen van een geregeld Tooneel te doen overflaan. Behalven dat het zelve dienen kon tot Opbouw van Taal- en Digtkunde, en tot aankweeking van Welfprekenheid, was het niet wel mogelyk in ene Stad, die zoo volkryk is als Amfterdam, en waarin zich zulk een groot aantal van vreemdelingen bevindt, zulk eene uitfpanning te ontbeeren. Op den agtften van Grasmaand des Jaars 1773, heeft men in de Vroedfchap de oprigting van eenen Nieuwen Schouwburg vastgefteld. — In de volkrykfte Stad van ons Vaderland, waar weinige Vlakten gevonden worden, welke voor een Gebouw van dien aart gefchikt zyn, kon die oprigting naauwlyks ergens met minder kosten en belemmeringe gefchieden dan op het Leidfche Plein, uit welken hoofde het zelve ten dien einde werd uitgekozen.

Het maken van de noodige fchikkingen tot den Opbouw en Inrigting van eenen Schouwburg werd aan de Edele Groot Agtbare Heeren Burgemeefteren overgelaten.

Na het nemen van dit algemeen befluit, is verder aan hunne Edele Groot Agtbaarheden, de Regeerende Heeren Burgemeesteren overgelaten om al het noodige te beramen, en zoodanige ontwerpen en fchikkingen vast te ftellen, als zy zouden oordeelen te behooren. — Zooras als aan Hunne Edele Groot Agtbaarheden door den Heere J. E. DE WITTE, Di-

Direkteur Generaal over de Stads Werken en Gebouwen verfcheidene Ontwerpen, ten onderzoek waren aangeboden, behaagde het hun een derzelven goed te keuren. Weinige dagen na deze goedkeuring, zag men reeds de hand aan het werk flaan; want op Maandag den 19den van Grasmaand deszelven Jaars, heeft men de ontgraving begonnen, en op Dingsdag den 4den van Bloeimaand, maakte men reeds een begin met het Heiwerk.

Afmetingen van dit Gebouw.

Volgens het gemaakte en aangenomen Ontwerp, moest dit Gebouw eene langte van 160 voeten, en een breedte van 80 voeten buitenswerks hebben; de hoogte moest tot de dekplaten toe 46 voeten zyn, alles naar de Amfterdamfche maat gerekend. Niettegenftaande de grond vry vast en zwaar bevonden werd, heeft men egter 306 Palen in denzelven geheid, op welke de Steenen Voetmuur, waarop het Gebouw rust, gemetzeld is, zynde voor het overige het gantfche Gevaarte van Hout opgemaakt.

Spoed in de oprigtinge van dit Gebouw.

Op Maandag den 17den van Bloeimaand, is de eerfte Steen gelegd geworden door den Heere PIETER VAN DER LYN, Zoon van den Heer CORNELIS JACOB VAN DER LYN. Wyders is met het leggen

van het Fondament zoo veel ſpoeds gemaakt, dat men op Maandag den 14den van Wiedemaand, de kapitale Bindten tot den Opſtal heeft beginnen te rigten. Niettegenſtaande deze Bindten van eene ongemeene zwaarte en dikte waren, is alles egter, tot elks verwondering, met eene ongelooflyke vaardigheid verrigt geworden door Stads Arbeidsluiden, die, onder het beſtier van den bovengemelden Direkteur DE WITTE, den Opbouw van den geheelen Schouwburg ten einde toe volvoerd hebben.

Bouwkundige Verdeeling van het Gebouw en van deszelfs Binnenwerk.

Uit de Grond- en Stand-teekeningen, welke, naar de orgineele Teekening, door de Kunstgraveerders R. en H. VINKELES in het Koper gebragt zyn, kan men de Bouwkundige Verdeeling van dit Gebouw en van deszelfs Binnenwerk gemaklyk opmaken. Met behulp van dezelven kan men ligtelyk nagaan hoe dit Gevaarte, in zyn geraamte ſtaande, verder is opgetrokken; en hoe het nevens het Dak, dat door Yzers zynen eigen last draagt, en waarvan de bovenſte de onderſte Balken vangen, kunſtiglyk in malkanderen gewerkt is; zynde de buitenſte bekleeding geſchikt naar de Iöniſche Bouworde, en voorzien van een Rustiek Onderwerk. — Wanneer men ook de

de Platen, welke tot dit ſtukje behooren, inziet, zal zulks zeer veel toebrengen, om de verbeelding, onder het lezen van de volgengende Beſchryving te hulp te komen. — Men behoeft ſlegts het oog te ſlaan op de Plaat, waarin de Nieuwe Amſterdamſche Schouwburg van voren vertoond wordt, om te zien dat de groote Voorzyde van dit Gebouw, uitzigt hebbende op de Baangragt, en ten Zuiden ſtaande, vier-en-twintig Schuifkozynen heeft. De zyde, welke haar uitzigt heeft naar de Leidſche Straat, en in het Oosten ligt, heeft 'er (gelyk in twee andere Platen duidelyk wordt aangewezen) veertien, gelyk ook de westzyde, ten Westen naar de Poort toe ſtrekkende; doch de Agtergevel, die ten Noorden ſtaat, is blind, en beſtaat uit een enkel glad beſchot. — Wyders ziet men, den Schouwburg van voren onder het oog hebbende, in de groote Voorzyde, eenen Vooruitſprong met drie Deuren, of Ingangen, welker eene zeer ruim is, terwyl de andere kleiner zyn. Door dezelven komt men in het Voorportaal, waarin de Trap naar het Tooneel ter linker zyde geplaatst is. Aan de regter hand is een zeer groote Bordestrap naar de bovenſte Loges, gelyk ook het Comptoir en de in-

Groote Voorzyde.

Oostzyde.

Westzyde.

Agtergevel of Noordzyde.

Ingangen in de groote Voorzyde.

ingang der Koffie-Kamer; regtuit is eene net besneden Deur, door welke men toegang heeft tot den Bak en de Balkonloges, die door een Binnenportaal van elkanderen zyn afgezonderd, om togt voor te komen, zynde het Voorportaal tevens geschikt voor de Bedienden, die genoodzaakt zyn eenigen tyd te wagten. — Aan de Oostzyde is een ruime ingang met een Portaal, waardoor men aan de Twaalf en Zes stuivers Plaatsen komt, en ook naar een Comptoir gaat. — Aan de Noordzyde is eene Nooddeur, door welke men in de Agterbalkons en tevens in den Bak kan komen, zynde deze Ingang mede van een Binnenportaal voorzien. — Eindelyk is in den Wester- of Agtergevel eene Deur, door welke men van buiten in de Machinekelder, gelyk mede tot het Tooneel, toegang heeft.

Ingang aan de Oostzyde.

Nooddeur aan de Noordzyde.

Deur aan de Westzyde.

Frontespice van de Voorzyde.

In de Plaat, waarin de Schouwburg, zoo als dezelve zich van voren vertoont, is afgebeeld, ziet men duidelyk dat de Vooruitsprong een Frontespice heeft, welker Trommel versierd is met een Medaillon, waarin men het Hoofd van Apollo ziet, nevens zes Kindertjes, drie namelyk ter wederzyde van het gemelde Hoofd, als mede eenig Bywerk, zinspelende op de Treur- en Blyspelen. — Boven op

Frontispicen van de Zygevels.

op de Zygevels, ten Oosten en ten Westen, ziet men ter wederzyde, tusschen de Ballustrade, het zinnebeeld van den Byenkorf, versierd met een' Oud' Man en een Burger-Weesmeisje, nevens de Vazen, staande op de hoeken en uitsprongen der Gevels; alle welke sieraden door den Stads Beeldhouder A. ZIESENIS zyn vervaardigt. — Wyders is het Gebouw door eene Yzeren Balie afgesloten, en de grond aan alle kanten op zulk eene wyze geschikt, dat men zeer gemaklyk rondom het zelve kan gaan en ryden.

Schikking van den grond rondom het Gebouw.

Wy oordeelen dus genoeg wegens den buitensten omtrek van den Schouwburg gezegt te hebben, en zouden, nu gevoeglyk tot de Beschouwing van het Binnenwerk kunnen overgaan, indien wy het niet nodig agtten vooraf eene aanmerking by te brengen, die ons aan de hand gegeven is, en by ons van te veel belang gehouden wordt, om 'er niet in het byzonder op stil te staan.

Aanmerking wegens de vereischten in eenen Schouwburg.

Zeer weinige menschen zyn 'er, die met genoegzame naauwkeurigheid weten wat, tot den Opbouw van eenen goeden Schouwburg vereischt wordt. Onder de bekende Kunsten of Wetenschappen, zoude men haast zeggen dat 'er geene is, die 'er niet op de eene of

andere wyze in te pas komt. Om 'er eenig denkbeeld van te geven, en uit vele flegts eenige weinige algemeene byzonderheden te noemen, zoude men drie Hoofdverdeelingen kunnen maken, en overwegen waarop in het Bouwkundige, in het Mechanique of Werktuigkundige, en in het Schilderkundige te letten ftaat. — Het Bouwkundige beftaat voor eerst in de uitwendige gedaante, in het aanzien, in de fterkte van het Gebouw en in de grootschheid der vertooninge, waar naar de Kap of het Dak behoort te worden ingerigt. Ten tweeden in het Amphitheater, of de plaats, die voor de Aanfchouweren gefchikt is: en ten derden in het Tooneel, waarop de Stukken worden uitgevoerd. In ieder van deze onderfcheidene deelen zyn byzondere fchikkingen nodig, en te zamen moeten zy, behalven aan de regelen der Kunfte, ook voldoen aan het groote oogmerk der oprigtinge van eenen Schouwburg, men moet namelyk overal wel kunnen hooren en wel kunnen zien; alles moet op de gemaklykfte wyze gefchikt zyn, zoo wel voor de Spelers als voor de Aanfchouwers en voor de Oppasfers. Alle de deelen moeten een goed en geregeld Gebouw, dat met fmaak aangelegd, en op eene vrolyke wyze verfierd is, uitmaken.

Het Bouwkundige.

Het

Het Mechanique of Werktuigkundige betreft alles wat tot het Tooneel behoort, het loopen namelyk, den ſtand en de geſchiktheid der Schermen, Friezen en Stopdoeken; de verandering der Tooneelen en alles wat op dezelven moet vertoond worden, als Vliegen, Zinken, afbeelding van Zee, Rotſen, Wolken en van meer andere dingen, die in de Natuur plaats hebben, of tot ſieraad kunnen dienen. Alles, wat hiertoe vereischt wordt, moet 'er niet ſlegts te vinden zyn, maar het behoort alles in goeden ſtaat en orde gehouden te worden, om dadelyk gereed te zyn tot dat gebruik, waartoe het geſchikt is, zoodat men 'er zich by iedere voorkomende gelegenheid van kan bedienen.

Het Mechanique of Werktuigkundige.

Het Schilderkundige betreft de verbeelding der Tooneelen. Tot dezelve wordt, behalven de kennis der Schilderkunst, die der *Optica* of Gezigtkunde vereischt, gelyk ook die der *Perſpectief* of Doorzigtkunde. Daarenboven dient de Schilder wel in zoo verre geoefend te zyn in de Bouwkunde, dat hy alles in eenen goeden ſmaak en natuurlyk kan vertoonen; en eindelyk moet hy niet onkundig zyn van de Geſchiedenisſen, van de Oudheden, en van de geſteltenisſe van ieder Land,

Het Schilderkundige.

om dus ieder Tooneel in zynen waren aart, met de noodige juistheid, te kunnen doen voorkomen.

Fraaiheid van den Nieuwen Amfterdamfchen Schouwburg.

Wanneer men dit alles by elkanderen voegt, en overweegt dat niet eene der gemelde byzonderheden kan ontbeerd worden, dat iedere van dezelven zoo moet gefchikt zyn, dat zy alle de andere te hulpe kome, en geene de minfte belemmering in het geheel veroorzake, dan kan men zich ligtelyk verbeelden wat het in hebbe, de hand tot het aanleggen van eenen Schouwburg te leenen. In een geval, dat zoo zelden voorkomt, en waarin men van het oordeel van kundigen en onkundigen afhangt, kan men by geene mogelykheid van berispinge bevryd blyven. Wanneer men egter den Nieuwen Schouwburg aan de Regelen, welke in de bygebragte aanmerking begrepen zyn, wil toetfen, zal men ten vollen overtuigd worden dat dezelve onder de fraaye Gebouwen van onzen tyd verdient geteld te worden.

Binnenwerk befchreven.

In de befchouwing van het Binnenwerk, valt onze opmerking in de eerfte plaatfe op het Orchest: het zelve is zes-en-dertig voeten lang, agt voeten breed, en ruim genoeg voor zes en-twintig Muzikanten. Ter wederzyde van den Bak en onder het Tooneel heeft men toe-

toegangen tot het zelve. — De Bak is zestig voeten lang, en tweeënvyftig voeten breed. In denzelven zyn agttien Zitbanken, op welken driehonderd en dertig menſchen plaats kunnen vinden, ſchoon men 'er al eens vyfhonderd in geteld heeft.

De Bak.

De Staanplaats is vyftig voeten lang en agttien voeten breed, dezelve heeft eenen ruimen Opgang met een Portaal, waardoor men toegang heeft tot de Koffiekamer, gelyk ook tot de Twaalf ſtuivers Plaats en tot het Betaalcomptoir. In de Baluſtrade, die de Staanplaats van den Bak afſcheidt, is wederzyds eene deur, opdat men, in geval van nood, gelegenheid hebbe om zich door dezelve, zoo wel als door het voorgemelde Zyportaal te kunnen redden. — Nog heeft men, zoo in den Bak als in deze plaatſe, de noodige gemakken en Waterbakken.

De Staanplaats.

De zoogenaamde Balkon Loges zyn agt in getal. Iedere van dezelven heeft de breedte van zeven en een' halven, en de diepte van zes voeten. Tot dezen behoort een byzondere Gang, die vyf voeten breed, en van de noodige gemakken voorzien is. Voor het overige zyn zy voor zes of agt perſoonen geſchikt; welke in deze Loges plaats begeert, betaalt

De Balkon, en Rang Loges.

twee guldens en tien ſtuivers. — Boven dezelven zyn zeventien andere Loges geplaatst. —

Opperregenten - Regenten- en andere Loges.

De Loge, die regt over het Tooneel ſtaat, en tien voeten groot is, is geſchikt voor de Opperregenten ; eene andere ter regter zyde van dezelve is voor de Regenten van het Wees- en Oude-Mannen-huis, en eene, die daar naast aan ſtaat, is de Tour-Loge. Voor het overige is 'er eene over de Kamer van Heeren Gecommitteerden geplaatst om ten hunnen gebruike te dienen. De andere Loges worden ieder voor twaalf guldens verhuurd, mids dat 'er niet meer dan zes perſonen in zyn, moetende voor elk, die 'er boven dit getal plaats in neemt, nog twee guldens betaald worden. Wanneer zy niet verhuurd zyn, kan men 'er ook plaatſen in bekomen. Hare grootte is gelyk aan die van de Balkons.

De Gallery, of Twaalf ſtuivers Plaats.

De Gallery of Twaalf ſtuivers Plaats, is ruim genoeg om aan omtrent driehonderd-en-vyftig menſchen zitplaatſen te verſchaffen. Ter wederzyde heeft men drie Banken, en agterwaards een wel ingerigt Amphitheater.

Toegangen tot de Loges en de Gallery.

Men heeft toegang tot de Loges langs eenen ruimen Bordes Trap, die in het groote Voorportaal uitkomt; en de toegang tot de Gallery is

langs

langs eenen dergelyken Trap, uitkomende in het Zyportaal.

Koepeling over het Amphitheater, en andere byzonderheden, daartoe behoorende.

Wyders is 'er over het geheele Amphitheater eene Koepeling van Stukadoorwerk, verſierd met verſcheidene Afbeeldingen, welke tot de Digtkunde en andere voorname Konſten ene byzondere betrekking hebben. Men vindt 'er namelyk de Zinnebeelden van Apollo en van de negen Zanggodinnen; te weten van Kliö, Euterpe, Thalia, Melpomene, Polyhymnia, Erato, Terpſichore, Urania en Kalliope. — Daarenboven zyn 'er Afbeeldingen, die geſchikt zyn tot aanduiding van de Oudheid- Historie- en Aardrykskunde; van de Starre- en Beeldhouwkunde; van de Schilder- en Rederykkunst; van het Hekeldigt, van het Lierdicht en Herderszangen. — Benevens het Oude Wapen van Amſterdam. In het midden van deze Koepeling is ene groote opening, die, naar mate het meer of minder vol en benaauwd, of naar mate het warm of koud is, kan geopend of geſloten worden. Dit Amphitheater wordt verlicht door een groot aantal van Waschkaarsſen, ſtaande op Girandoles, op Blakers of in Lantaarnen. Daarenboven vindt men het nodige licht in de Gangen, op de Trappen en aan de Uitgangen.

Bo-

De Regentenkamer.

Boven den Ingang van het groote Portaal is de Regentenkamer. Naast aan dezelve heeft men ene Spreekkamer en een' geheimen Trap, langs welken men op het Tooneel komt. De groote Kamer is naar den hedendaagschen smaak geboiseerd, en van eenig Snywerk en geschilderde Doekramen voorzien. Het Platfon is versierd met het Stads Wapen, met het Zinnebeeld van den Byenkorf, en met dat van Treur- en Blyspelen. — De Schoorsteenmantel bevat de Wapens der Heeren Gecommitteerden tot de directie van dit Gebouw. Voor het overige vindt men in deze Kamer de nodige Kasfen en alle andere gemakken, welke in een vertrek van dien aart vereischt worden.

De Koffiekamers.

Uit het bovengemelde groote Portaal komt men in de Koffiekamer, die met den Bak en de Loges gemeenschap heeft. Langs het Zyportaal is de toegang tot ene andere Koffiekamer, welke geschikt is voor hun, die zich op de zes en twaalf stuivers Plaatsen bevinden; en in ieder van deze Vertrekken kunnen verscheidene ververschingen bekomen worden, mids dat men daar voor de bepaalde pryzen betaalt.

Woning van den Kastelein.

Boven deze Kamers is de Woning van den Kastelein, bestaande uit ene zeer ruime Keuken,

ken, en twee Kamers, die naar eisch betimmerd zyn.

Naast deze Woning, of liever vlak agter de Loge, welke voor de Opper-Regenten geschikt is, heeft men ene groote Kamer geplaatst, die ryklyk voorzien is van Kassen, en gebruikt wordt om de meeste en beste Klederen van de Acteurs en Actrices te bewaren, over welken eene Kleêrmeid het opzigt heeft.

Kamer, waarin de beste Klederen bewaard worden.

Eindelyk kan men op den Zolder komen door middel van enen Trap, die agter het Tooneel geplaatst is, gelyk ook langs enen ruimen Trap, die naast de Gallery van de twaalf stuivers plaats uitkomt, en langs welken men mede naar enen Kleerzolder klimt.

Toegangen tot de Zolders.

Nog vindt men boven de Regentenkamer, gelyk ook boven de woning van den Kastelein, ene ruime plaats, die, door middel van zeer groote deuren, gemeenschap heeft met het Tooneel, en geschikt is om Schermen en andere Tooneelsieraden uit den weg te ruimen en naar boven te halen, zoodat men, in de oprigting van het Gebouw, is verdagt geweest om niets van de ruimte, waarvan men eenig nut heeft kunnen trekken, onbruikbaar te laten.

De ruimte, op welke het Tooneel is gebragt

Langte, breedte en

hoogte van het Tooneel.

bragt geworden, heeft ene langte van zevenënzeventig, en ene breedte van vyfënzeventig voeten. Het Tooneel is zestig voeten diep; van voren tusschen de Kolommen negenëndertig voeten wyd, van agteren dertien voeten; de hoogte is van voren drieëndertig voeten en neemt naar agteren toe dermate af, dat zy maar elf voeten blyft, zynde het Oogpunt, waaruit men alle de Perspectiefteekeningen voor de Tooneelen heeft bepaald, genomen op enen afstand van negenëndertig voeten, welke de wydte van het Tooneel van voren is.

Schikkingen onder het Tooneel.

Onder de ruimte van het Tooneel is de Machinekelder, nevens ene Kamer voor de Muzikanten. Nog heeft men 'er twee Gangen met ene andere Kelder en ene Werkplaats, voorzien van de nodige Trappen. Daarenboven zyn 'er drie deuren, ene agterdeur namelyk, en twee die gemeenschap hebben met den Bak.

Schikkingen agter het Tooneel.

Agter het Tooneel is een Magazyn om Tooneelsieraaden te bergen: het zelven is agttien en twintig voeten in de langte en breedte: ook heeft men hier de Kagchelkamer, die twaalf en agttien voeten in de langte en breedte is, met vyf Kamertjes, waarin de Actrices zich

zich kleeden, een Kamertje, dat geſchikt is voor den Tooneelmeester, en een Poeijerhok. Boven het Magazyn is de Kleedkamer voor de Danſeresſen, en boven de Kagchelkamer die voor de Danſers. Boven de Kamertjes der Actrices, zyn de Vertrekjes van de Acteurs, allen voorzien van de noodige Kasſen. Eindelyk is 'er eene byzondere Werkplaats, dienende tot het vervaardigen of in orde brengen van allerleie Tooneelſieraden.

Luiken in het Tooneel.

In het Tooneel is een groot Luik, voornamelyk geſchikt om, by het vertoonen van FAËTON voor den Val van den Wagen en de Paarden gebruikt te worden. Daarenboven zyn 'er vier kleiner en nog twee grooter Zinkluiken.

Schutdoeken om het Tooneel te verlangen of te verkorten.

Om het Tooneel te kunnen verlangen of verkorten, heeft men, in vier onderſcheidene plaatzen, Stop- of Schutdoeken; als eenen na de twee voorſte Schermen, eenen tweeden na het derde Scherm, den derden agter het vierde Scherm, en de laatſte is die, door welken de langte van het Tooneel bepaald wordt.

Waarom men in de voorſte Schermen eenen

Men heeft verkozen de vier voorſte Schermen ſchuinsch te ſtellen, en dezelven op waterpas gelegde Galeijen te doen loopen, ſtaan-

ſchuinſchen ſtand verkozen hebbe.

de deze Schermen evenwydig aan elkanderen: maar de overigen, die verder van het Oogpunt af zyn, ſtaan allen regt. — De redenen, waarom de Maker van het Gebouw aan den ſchuinſchen ſtand der Schermen den voorrang gegeven heeft boven den regten, zyn (gelyk men ons berigt heeft) voornaamelyk de volgende. *Vooreerst* heeft men minder ſchuinſche dan regte Schermen noodig. *Ten tweeden* beſlaan de ſchuinſche Schermen minder gronds in de breedte van het Tooneel dan de regte. *Ten derden* zyn zy veel beter geſchikt om te ſtoppen. *Ten vierden* kunnen de Schermen, wanneer zy ſchuinsch ſtaan, merklyk breeder vallen dan de regte, en bygevolg heeft men meer plaats om 'er iets goeds op te Schilderen. *Ten vyfden* is de ſchuinte natuurlyker wyze geſchikt om de Perſpectief te bevorderen, onderſteld zynde dat de Schilder dezelve volkomen kundig is. *Ten zesden* is de tusſchenplaats van het eene tot het andere Scherm, door dezen ſtand, grooter; en dus valt het den Acteur gemaklyker om 'er door te gaan, en zich met genoegzamen ſpoed aan het oog der Aanſchouweren te onttrekken. *Ten zevenden* gaat al het geluid, dat van agter de Schermen komt, door derzelver ſchuinte naar den

den agterkant van het Tooneel toe, en veroorzaakt dus geen hinder aan de Acteurs, die zich op het Tooneel bevinden, terwyl het ook weinig of niet van de Aanschouweren kan gehoord worden. *Ten agtsten* is, door de schuinte der Schermen de terugkaatsing of wedergalming van het geluid, tot het oor der Aanschouweren, wanneer twee Acteurs op het Tooneel tegen elkanderen spreken, veel beter dan zy zyn zoude, indien de Schermen in eenen regten stand gesteld waren enz.

Gemaklyke Beweging van de Schermen.

Alle deze Schermen loopen op waterpas gelegde Galleijen, waarin Yzeren Staven en Metalen Katrollen zyn vastgemaakt, zoodat zy op eene zeer gemaklyke wyze kunnen bewogen en verwisseld worden. — De bewerking van de Friezen en Stopdoeken geschiedt, by derzelver verwisseling, mede op eene werktuiglyke wyze. Zy loopen over Schyven, allen voorzien van de noodige Tegenwigten, welke door houten Kookers van elkanderen zyn afgescheiden; en hoe zwaar dezelven ook zyn mogen, worden zy egter, stuk voor stuk, met weinig moeite door een mensch geregeerd. — De afsluiting van het Tooneel, waardoor de Schouwplaats van de Vertoonplaatse wordt afgezonderd, geschiedt door

het Gordyn, het welk met eene verwonderlyke en byna onbegrypelyke vaardigheid wordt opgehaald en weder nedergelaten. — Men zegt dat 'er zeer veel moeite noodig geweest is tot het vinden van eene Werktuiglyke schikking om een stuk Doeks, dat twee-en-veertig voeten lang en vyf-en-dertig voeten breed is, in minder dan eene halve minuut tyds naar de hoogte te doen ryzen, en het met gelyke snelheid weder te laten vallen.—Wanneer het Gordyn nederhangt, dan wordt het Werktuig, waardoor het in beweging gebragt wordt, opgewonden; en nadat dit geschied is kan het tot tweemaal toe zyne werking verrigten; het kan namelyk het Gordyn eens optrekken en weder neêrlaten, zonder dat 'er iets anders noodig is, dan dat men het slegts door een zeer eenvoudig middel in beweging brenge. — Tot al het bovengemelde heeft men voornamelyk gebruik gemaakt van een groot aantal Koperen, en Pokhouten Katrollen, die op den Zolder boven het Tooneel aan verscheidene Blokken zyn vastgemaakt, en op meer dan agthonderd geschat worden. Alles wat hiertoe behoort is vervolgens door middel van Koorden naar de Zuidzyde van het Tooneel geleid, waar meer dan tagtigduizend ponden

ge-

gewigts hangen, om alle die Werktuigen in beweging te brengen. Dit alles is overwaardig om met de naauwkeurigste opmerking beschouwd te worden, en heeft de verwondering van vele Konstenaaren, die het gezien hebben, weggedragen.

Wyze, waarop het Gebouw, en inzonderheid het Tooneel verlicht wordt.

Ter verlichtinge van dit Gebouw zyn tagtig of vyf-en-tagtig ponden Kaarsfen noodig. Aan den voet van het Orchest zyn twee Smeer- of Lichtbakken, voorzien van honderd-en-zestig Pitten, die onder het Tooneel worden aangestoken, en die men ook, door middel van tegenwigten, kan laten ryzen of zakken, naar mate men Dag of Nagt verbeelden moet. — Ter verlichtinge van de voorste Schermen is aan weerzyde nog een Koker, die met Yzer bekleed, en van dubbele Lichtbakken voorzien is. Agter de overige Zyschermen hangen Blikken Blakers, ieder met twee kaarsen voorzien, in houten draaikokers. Wanneer het Tooneel verduisterd moet worden, geschied zulks, door houten met dubbeld Blik beslagen Schuiven voor de Kokers der voorste Schermen te laten vallen, en de andere kaarsen met derzelver Kokers, het agterste voor te doen draaijen. Men heeft agter de bovengemelde Schermen zoo genoemde Oploopen, die

die op de wyze van Ladders gemaakt zyn, om in het aanfteken der lichten, of ingeval van onverhoopt ongemak, overal fpoedig lyk te kunnen bykomen.

Voorzorgen, welke ter voorkominge en ftuitinge van Brand gedragen zyn.

Tegens het laatstgemelde geval heeft men in het byzonder zeer groote voorzorgen in het werk gefteld. Op het Tooneel is eene Pomp, een groote Waterbak, en eene Brandfpuit, die in den tyd van twee minuten water kan geven. Wyders zyn 'er verfcheidene Brandemmers, Flodders, en andere noodige Werktuigen, behalven, dat alles, zoo veel als mogelyk is, ter voorkominge van Brand is gefchikt geworden. — Eindelyk hebben de Kastelein en de Oppasfers eene byzondere Inftructie, naar welke zy zich, wanneer het ontfluiten der Deuren, die allen naar buiten open gaan, noodig wordt, behooren te gedragen.

Inftructie voor den Kastelein, en voor de Oppasfers aan de verfcheidene posten.

De Kastelein is verpligt om terftond alle de Buitendeuren van den Schouwburg open te maken, als mede om de groote Deur, die aan de Vest agter het Tooneel is, te ontfluiten. Ten dien einde moet hy de Sleutels, welke hem zyn overgegeven, fteeds by de hand hebben, en, ingeval van nood, buiten omgaan, om alle de Deuren van buiten te openen. — De

Be-

Bediende, die aan het Balkon ſtaat, is gehouden om ten allerſpoedigſten de Zydeur open te zetten, van welke hem eenen verzegelden Sleutel is ter hand geſteld, gelyk hy ook eenen Sleutel ontvangen heeft van de Baluſtrade aan de zes ſtuivers Plaats. — De post van den Ontvanger aan de twaalf ſtuivers Plaats, is om de Deur, welke in den Gang van de Loges uitkomt, gelyk ook die van den Zolder aan de gemelde Plaats, zooras als 'er eenig ongemak vernomen wordt, te openen, tot welk einden hy van eenen verzegelden Sleutel is voorzien geworden. — De Soldaten, die de wagt aan den Schouwburg hebben, moeten zich terſtond aan alle de Deuren posteren, om wanorden te weeren, en het rooven van goederen, die aan den Schouwburg behooren, voor te komen. — De Timmerluiden, de Kaarsſenſnuiter en verdere bedienden van den Schouwburg, ſtaan onder de verpligting om, zoo veel als mooglyk is, by onverhoopten brand, hun best te doen, denzelven te helpen bluſſchen, en van tyd tot tyd rond te zien of 'er ook eenig gevaar te vrezen zy. — Ook moeten zy, indien 'er eenig ongemak mogt ontſtaan, de Brandſpuit terſtond in gereedheid brengen, en alles verrigten wat tot verminde-

ring van den nood zoude kunnen dienen. En opdat zy de noodige bekwaamheid en handigheid tot dit werk mogen bezitten, moeten zy de Brandſpuit niet ſlegts eens ter maand behoorlyk nazien, maar zich ook met dezelve, zonder 'er egter water in te hebben, oefenen. Eindelyk moeten zy bezorgen dat de Pomp met dubbelde Zuygers, die zich agter op het Tooneel bevind, altoos gangvaardig is, en de Tonnen vol water zyn, welke weeklyks moeten ververscht worden tot voorkoming van ſtank enz.

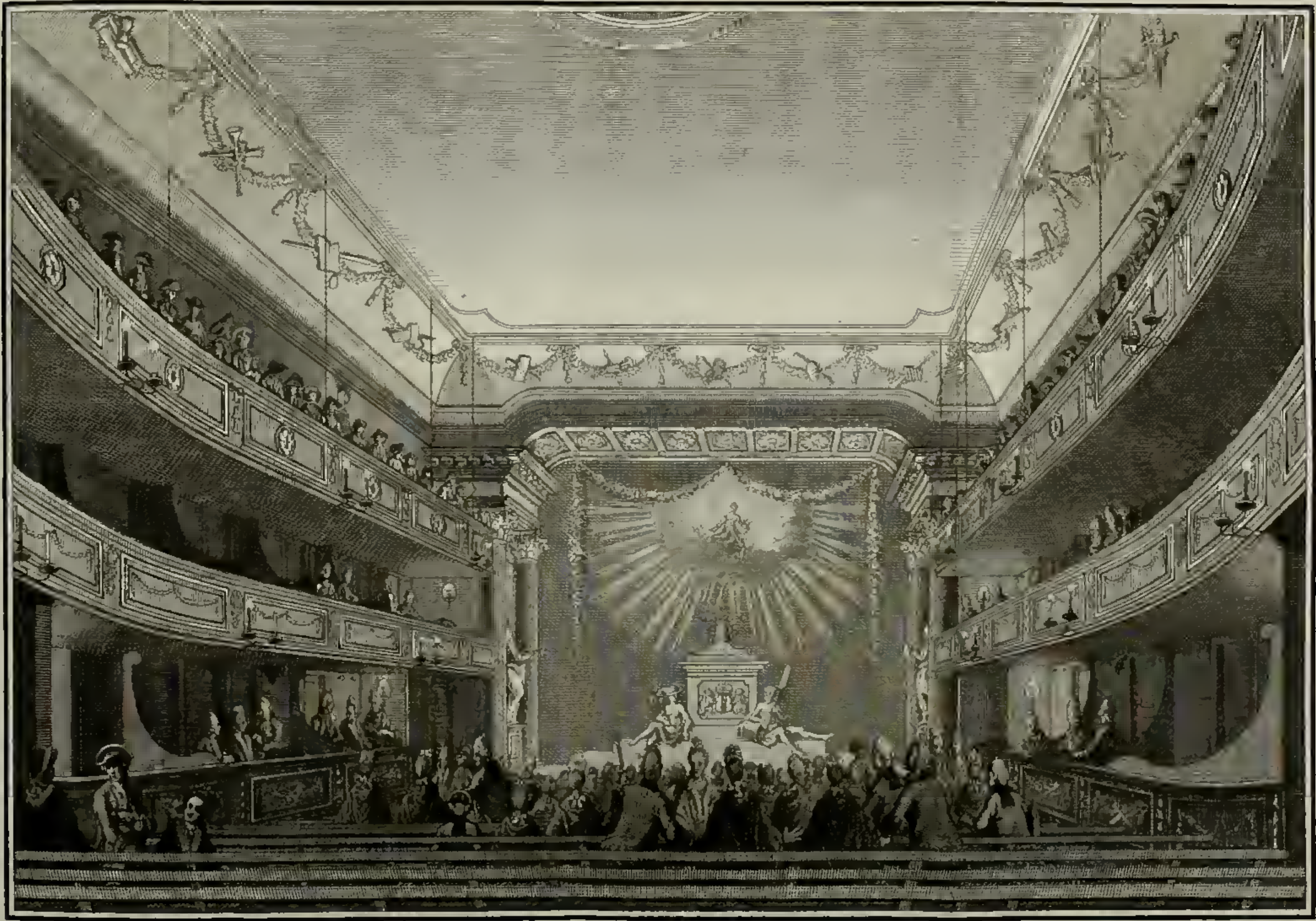
Wyze, waarop het Tooneel van het Amphitheater is afgeſcheiden.

Het Tooneel is van het Amphitheater afgeſcheiden door eenen net verſierden Boog, rustende op vier Kolommen, gemaakt naar de Korinthiſche Bouworde. Tusſchen dezelven zyn de Beelden van MELPOMENE en THALIA, met de Hoofden der twee oudſte Digteren van Treur- en Blyſpelen, geplaatst geworden. — Alle de verdere ſieraden, van de Balkons, de Loges, de Gallery en de Platfons, zinſpelen (gelyk wy reeds te kennen gaven) opdat geen, waartoe het Gebouw werd ingerigt.

Ruimte van het Amphitheater.

Op het Amphitheater is gevoeglyke plaats voor ruim zestienhonderd Aanſchouwers, die allen volkomen kunnen zien wat op het Tooneel omgaat, gelyk zy ook zeer wel kunnen

hoo-

hooren, wanneer de Acteur slegts luid genoeg spreekt, en de vereischte stilte in den Schouwburg plaats heeft. Men heeft op sommige speeldagen ruim twaalfhonderd guldens ontvangen, en de ondervinding heeft geleerd dat men beter kan hooren, naar mate het Gebouw voller is.

Alles, waarvan wy tot nu toe gesproken hebben, is in den tyd van omtrent zeventien maanden gemaakt geworden; en niettegenstaande de kortheid des tyds is het met zoo veel smaak en Konst uitgevoerd, dat het de goedkeuring der Aanschouweren verkregen heeft.

Het Gordyn beschreeven.

In het vervaardigen der Tooneelsieraden en Schermen, hebben verscheidene bekwame Meesters onder het opzigt van den gemelden Direkteur DE WITTE de hand gehad. — De Konstschilders J. ANDRIESSEN en N. NUMAN en Comp. hebben het Gordyn geschilderd, waarop Apollo uit eene Wolke komt nederdalen. Het zelve is daarenboven nog versierd met eene Festonnade met muzikaale en andere Instrumenten, zinspelende op de Treur- en Blyspelen. — Op eenigen afstand van dezen is een Gedenkteeken of Eerzuil geplaatst, waarop het Zinnebeeld van den Byênkorf staat, versierd

met het Stads Wapen, en gedekt door den Land- en Rivierof Y-God.

De Tooneelen beschreeven.

Door de genoemde Meesters zyn ook twee Tooneelen geschilderd geworden, de Italiaansche Straat namelyk en de Antique Hofzaal.

De Italiaansche Straat.

— De Italiaansche Straat bestaat uit vyftien groote stukken, te weten agt Schermen, een Voorscherm, twee groote Schutdoeken en vier Friezen.

De Antique Hofzaal.

— De Antique Hofzaal, welke mede moet dienen om een Vorstlyk Paleis te vertoonen, bestaat uit veertien Schermen, zeven Friezen en vier Schutdoeken, waarvan de eerste staat by het derde Scherm van voren, en geschikt is om den Troon te verbeelden; de tweede, by het vierde Scherm staande, verbeeldt de Gallery; de derde, ter zelfde plaatse gesteld zynde, vertoont het Portaal; en de vierde, die agter het zevende Scherm is, dient tot den Tempel. Daarenboven zyn 'er drie doorgeslagene Schutdoeken, die los staande Kolommen verbeelden. De bovengemelde Meesters hebben in het vervaardigen van deze stukken blyken gegeven van hunne ver gevorderde konst, welk getuigenis ook allen, die aan de andere Tooneelen, van welken wy nog moeten spreken, de hand gehad hebben, zich waardig maakten.

De

De Nieuwerwetſche Hofzaal is geſchilderd door den Konstſchilder JOHANNES VAN DREGT. Dit Tooneel beſtaat uit agt Schermen, vier Friezen, twee Schutdoeken en eenen Stopdoek; daarenboven behooren tot het zelve drie losſe ſtukken, zynde een Troon en een Schoorſteen. De Nieuwerwetſche Hofzaal.

Het Bosch met zyn toebehooren is door den Konstſchilder A. VAN DER GROEN vervaardigd geworden. Tot het zelve behooren de Rotsſchermen, de Molenbuurt, de Zee, de Bergen, de Waterval en meer andere losſe ſtukken. Het beſtaat te zamen uit twintig Schermen, vyf Schutdoeken met eenen Lugtdoek en zeven Friezen. Het Bosch met zyn toebehooren.

De gemeene Buurt, welke het werk is van den Konst-Schilder J. G. WALDORP, beſtaat uit agt Zyſchermen, twee groote Stopdoeken, eenen kleinen Stopdoek, vier Friezen, en twee los ſtaande Stukken, die tot ſieraad dienen. De Gemeene Buurt.

De Tuin, welke beſtaat uit veertien Zyſchermen, drie Schut- of Stopdoeken, en twee Voorſchermen, is het werk van den Konstſchilder JAKOB APPELS. De Tuin.

Eindelyk zyn door den Konstſchilder P. BARBIERS, vyf Tooneelen vervaardigd geworden; te weten: 1. De Veld-of Legertent, De Veld- of Legertent.

bestaande uit veertien Zyschermen, zeven Friezen en twee Schutdoeken. — 2. De Kloosterkerk, mede samengesteld uit veertien Zyschermen, zeven Friezen en twee Schutdoeken. — 3. De oude Burgerkamer, hebbende zes groote Zyschermen, drie Friezen, en eenen Schutdoek. — 4. De Gevangenis, waartoe zes Schermen, drie Friezen en twee Schutdoeken behooren. — 5. De Moderne Kamer, bestaande uit zes groote Zyschermen, drie Friezen en eenen Schutdoek.

De Kloosterkerk.

De oude Burgerkamer.

De Gevangenis.

De Moderne Kamer.

De Konst- en Vliegwerken.

Behalven de Twaalf Tooneelen, welke wy hebben opgenoemd, zyn 'er ook reeds vele Konst- en Vliegwerken gemaakt, die by verscheidene gelegenheden te pas komen. Onder dezen munt inzonderheid de Wolk uit, die een zeer fraai stuk is, en haare werking op eene natuurlyke wyze doet. Zy komt van de Zuidzyde van het Tooneel, en gaat, na zich geopend te hebben, naar de Noord zyde van het zelve, in het gezigt der Aanschouweren. Schoon zy meer dan drieduizend ponden weegt, brengt één mensch, zonder dat iemand hem de hand biedt, haar aan het werken, door het omdraaijen van een Rad. Het werktuiglyke, dat in dit gestel is waargenomen, is ongemeen kunstig, en verdient met op-

opmerking beschouwd te worden. — Voor het overige wordt ons berigt dat men nog bezig is met het vervaardigen van meer andere Konstwerken, welke dienen moeten by het vertoonen van Armida, van Reinout in het betooverde Hof, van Medea, Circe, den toets der Minnaars en andere soortgelyke Tooneelstukken.

Verslag door hunne Edele Groot Agtbaarheden wegens den Schouwburg aan de Vroedschap gedaan.

Toen men met het een en ander zoo ver gevorderd was, dat men binnen korten tyd eenen aanvang van speelen hoopte te maken, hebben de Edele Groot Agtbare Heeren Burgemeesteren aan den Agtbaren Raad voorgedragen, dat zy, volgens qualificatie, hun op den 8sten van Grasmaand des Jaars 1773, door de Vroedschap verleend, eenen Schouwburg hadden doen vervaardigen, op het Leidsche Plein, voor rekening van het Wees- en Oude Mannen-huis, om in denzelven, ten behoeve van de gemelde Godshuizen, onder bepalingen, die nader staan vermeld te worden, te vertoonen Nederduitsche Tooneelstukken; dat het zelve Gebouw, met al zyn inwendig toebehooren, zoo ver was gevorderd dat eerstdaags een aanvang zoude kunnen gemaakt worden met daarin te speelen; doch dat alvorens op het een en ander orde

dien-

diende gesteld te worden, waaromtrent Heeren Burgemeesteren raadzaamst oordeelden, het goedvinden van den Agtbaren Raad te vernemen.

Wyders deden Hunne Edele Groot Agtbaarheden, by deze gelegenheid, de volgende Voorslagen omtrent de Direktie van den Schouwburg.

Voorslagen wegens de Direktie van den Schouwburg.

Eerstelyk, dat de Direktie van dezen Schouwburg diende te worden toevertrouwd aan vier Gecommitteerden, waartoe voorgesteld werden de Heeren

Mr. JAN FREDERIK BEREWOUT,
Mr. JAN JACOB HARTSINCK,
JACOB GUILLOT,
CORNELIS JACOB VAN DER LYN.

Ten tweeden, werden de navolgende schikkingen, met overleg der vier bovengenoemde Gecommitteerden beraamd, ter overweginge voorgedragen. Dat de gemelde Heeren, die zich, op verzoek van Heeren Burgemeesteren, reeds genegen getoond hadden om de Direktie van den Schouwburg op zich te nemen, dezelve zouden voeren, onder het opzigt van Regeerende Heeren Burgemeesteren in der tyd; en dat tot alles derzelver schrifte-

ly-

lyke goedkeuring en toeftemming zoude moeten worden verzogt, waarvan ook telkens aanteekening zoude moeten gehouden worden in de Kamer van Hunne Edele Groot Agtbaarheden. — Dat de vier Gecommitteerden alle Jaren, Rekening en verantwoording doen zullen van hunne Direktie en Adminiſtratie aan Heeren Regeerende Burgemeesteren, zonder daarvan aan iemand anders eenige opening te geven; welke Rekening onderzogt, en, wanneer zy in behoorlyke orde gevonden wordt, goedgekeurd zal worden. — Dat niemand op het Tooneel zal worden toegelaten, wiens dienst daar niet vereischt wordt; en dat de Bedienden of Supposten, indien zy mogten overtuigd worden van eenige aanleiding tot overtreding van deze vastſtelling gegeeven te hebben, zullen worden afgedankt enz.

Refolutie op deze voorflagen genomen.

Alle deze gemaakte fchikkingen, en gedane voorflagen omtrent de beſtiering van den Schouwburg, werden, by Refolutie van de Vroedfchap volkomen goedgekeurd; en dus is die beſtiering, onder de aangeroerde bepaalingen, door Heeren Burgemeesteren aan de vier reeds genoemde Heeren, welke als Ge-

Beſtierders van den Schouwburg.

 com-

committeerden waren voorgefteld, opgedragen.

Verdere Schikkingen omtrent de beftiering gemaakt.

Nadat hun op den 28ften van Hooimaand des voorleden Jaars 1774, deze was aanbevolen, zyn hun nog twee Regenten toegevoegd, om de noodige hulp in alles wat tot eene behoorlyke befchikking van zaken vereischt wordt te verfchaffen, te weten de Heeren MATTHIAS LAMBERTUS VONCK, *Med. Doct.* en ABRAHAM DE VEER JUNIOR, welke voor de dienften, tot hunnen byzonderen post behoorende, betaald worden.

Inwyding van den Schouwburg.

Zooras als de pragtiglyk uitgevoerde Schouwburg, genoegzaam in ftaat was om gebruikt te worden, werd dezelve, op den 15den van Herfstmaand des Jaars 1774, in tegenwoordigheid van de Leden der Regeeringe, en van verfcheidene andere genoodigde perfonen, onder welken zich ook de Tooneel-Digters en Digteresfen bevonden, geopend. — By die gegenheid, werden twee Nieuwe Stukken ten Tooneele gevoerd. — Het eene, het welk zeer kort was, voerde tot titel, *de Inwyding van den Amftel-damfchen Schouwburg*, en was door den Kapelmeester van het Orchest BARTHOLOMEUS RULOFFS opgefteld. — Het andere, *Jacob Simonszoon de Ryk*, is een voortreflyk Treurfpel van de beroemde Digteresfe LUCRETIA WIL-

WILHELMINA VAN WINTER, geboren VAN MERKEN. — Men had dus het genoegen van den Schouwburg te zien openen met een oorſpronglyk Hollandsch Tooneelſtuk, waarvan het onderwerp niet ſlegts uit de Vaderlandſche Geſchiedenisſe genomen, maar in het byzonder tot de Stad Amſterdam betreklyk was. Ten dezen aanzien had dan de Inwyding van het Nieuwe Tooneel eenige overeenkomst met die van het Oude, het welk men opende met het deftig Treurſpel *Gysbrecht van Amſtel*, uit de penne van den voortreflyken VONDEL voortgevloeid. — Twee dagen later, op den 17den van Herfstmaand namelyk, is de Nieuwe Schouwburg voor het algemeen geopend geworden, en zederd heeft men de vertooning van de bovengemelde ſtukken, tot groot genoegen der Aanſchouweren, verſcheidene malen herhaald.

Acteurs en Actrices, die by de Inwyding ten Tooneele verſchenen zyn.

Wy agten het niet ongevoeglyk hier de namen der Acteurs en Actrices, welke by de Inwyding ten Tooneele verſchenen zyn, op te geven, en tevens te melden hoe de Rollen onder dezelven zyn verdeeld geweest.

In het ſtuk, ten titel voerende: de *Inwyding van den Amſteldamſchen Schouwburg*, waren de Sprekende Perſonaadjen:

APOLLO	A. W. HILVERDING.
DICHTKONST	Juffr. C. BOUHON, geboren GYBEN.
VERNUFT	H. ANGEMEER.
OORDEEL	S. KNUEM.
YVER	C. PASSÉ.

De Zingende en Danzende Perfonaadjen waren:

ZANGKUNST	Juffr. HUURMAN, *voor Zang.*
ROEM	A. BUZIDA, *voor Dans.*
OEFFENING	J. BOUHON, de Vader, *voor Dans.*
VERMAAK	A. SCHIPPERS, *voor Dans.*
UITSPANNING	J. BOUHON, de Zoon, *voor Dans.*
VINDING	Juffr. C. PHAFF, geboren VAN ZANTEN, *voor Dans.*
LEERZAAMHEID	Juffr. M. HESSE, geboren DE VEER, *voor Dans.*
DANSKUNST	Juffr. E. BOUVELLI, *voor Dans.*
VROLYKHEID	Juffr. C. BOUHON, de Dogter *voor Zang en Dans.*
GEVOLG VAN ZANGKUNST.	R. SCHMIDT enz.

In

In het Treurspel *Jacob Simonszoon de Ryk*, was de verdeeling der Rollen als volgt:

DON LOUIS DE REQUESENS	A. VAN MAERLEN.
CHRISTOFFEL MONDRAGON	C. PASSÉ.
DONNA ELVIRE DE MONCADA	Juff. C. BOUHON, geboren GYBEN.
DON FRANCISCO DE BOVADILLA	H. ANGEMEER.
DON OZORIO DE AUGULO	S. KNUEM.
JACOB SIMONSZOON DE RYK	A. W. HILVERDING.
MARGARETHA HOOFT	Juffr. de Wed. ZEIMS, geboren ELBURG.
NICOLAAS NICOLAASZ. HOOFT	J. DE WAAL.
ALFONZO	N. KNOLLEMAN.
HENRICO	C. F. BARTHOLOMEI.
SPAANSCHE BEVELHEBBERS.	
SPAANSCHE LYFWAGTEN.	

Tyddigt op den Schouwburg.

Wy kunnen, van de oprigting en opening van den Schouwburg ſprekende, niet nalaten het zoetvloeiend Tyddigt op denzelven, door den Heer J. F. DELSING gemaakt, hier te plaatſen.

thans zaL De bIJ, op nIeVW, In febVs kVnstkoor zWeeVen,
en 't eéLſte, 't WeLk ze 'er Leest, Voor Wees en arMen geeVen.

Verdere byzonderheden, betreffende de beſtiering van den Schouwburg.

Toen alles tot volkomenheid gebragt was, hebben hunne Edele Groot Agtbaarheden den meer gemelden Direkteur Generaal gemagtigd om dit Geſtigt aan de bovengemelde Heeren Gecommitteerden over te leveren, het geen op den eerſten van Oogstmaand dezes Jaars 1775, geſchied is, wanneer hun ook de geheele Direktie van den Schouwburg is opgedragen; over welke Direktie de Heer JAN VOS, reeds op den 25ſten van Louwmaand van dit loopende Jaar, door de Edele Groot Agtbare Heeren Burgemeeſteren tot Boekhouder was aangeſteld, om van de Reſolutiën welke Heeren

Ge-

Gecommitteerdens met goedvinden der Heeren regeerende Burgemeesteren van tyd tot tyd mogten nemen, nette aantekening te houden.

Besluit van deze Beschryving.

Wy hebben dus aan het oogmerk, het welk wy ons voorstelden, voldaan, eene Beschryving van den Nieuwen Amsterdamschen Schouwburg gegeven, en de voornaamste byzonderheden, die tot denzelven behooren, aangeroerd. Om dit Stukje op de gevoeglykste wyze te besluiten, merken wy aan dat het den Heeren, welke de bestiering van dezen Schouwburg is aanbevolen, altyd tot eer zal verstrekken, de Kleeding, en andere schikkingen, tot het Tooneel betreklyk, met zeer veel smaaks geregeld te hebben. Daar zy in dit geval noch moeite noch kosten spaarden; daar zy blyken gaven van het ware oogmerk der oprigtinge van eenen Schouwburg te begrypen, heeft men reden om te denken, dat deze Nieuwe Stigting niet slegts een on-

zon-

zondig tydverdryf zal verſchaffen, maar ook dienen om het vernuft meer en meer te beſchaven, en het hart te verbeteren.

OP

OP DEN

NIEUW GEBOUWDEN

AMSTERDAMSCHEN

SCHOUWBURG.

Juicht Amſteldichters! juicht! ſpant nu van vreugd de ſnaaren!
  Smoort vry het denkbeeld van dien droeven avondſtond,
Toen 't alverſlindend vuur van rust wist noch bedaaren,
  Daar 't onzen Schouwburg ſloopte en yslyk wierp ten grond!
Thans zien wy de Amſtelſtad weêr met een' andren pronken,
  En aan den Burgeren, door 't loffelyk beleid
Der Achtbre Vaderen, op nieuw 't vermaak geſchonken,
  Dat hen weleër zo nut verkwikte in ledigheid.
Zing vrolyk, Hemeltelg! gy Voedſter van de zeden!
  Vergoode Dichtkunst die, door uwe aanminnigheên,
Verheven zielen boeit, als ge op 't tooneel komt treeden,
  Daar ge uw beöefnaars ſtreelt met kern van wyze reên!

G   Zing

Zing vrolyk, daar ge u weêr, met de allernaauwste banden,
  Aan 't nut tooneel verbind, en, hoe de laster smaalt,
Hoe stout hy 't Schouwspel wraakt en zelfs u aan durft randen,
  Thans met een' nieuwen Burg grootmoedig zegepraalt!
Het lust me in schaduw van Apolloos braave Zoonen
  Het nut van 't Speeltooneel, tot lof der Poëzy',
Voor aller Burgren oog vrymoedig aan te toonen.
  Kom, eedle Dichtkunst! kom, en zet my krachten by!
Als geestige Thalië op 't Schouwtooneel komt treeden,
  Maaltze in een zuivre taal, waarvoor elk vatbaar is,
In 't leerzaam Blyspel af, de hedendaagsche zeden,
  En hekelt elks gebrek, doch zonder stoorenis.
Zy toont den eigen aart der feilen, zonder vreezen,
  Dus oefent ze op de ziel een aangenaam geweld,
Die ongevoelig, zo 'er hoop is van geneezen,
  't Gevolg van 't kwaade laakt, tot deugden overhelt.
Zy leert den Vaderen de dwaaze en wulpsche tochten
  Van de onervaren jeugd, met veel voorzichtigheid
Bedwingen, opdat zy door zulke Zielsgedrochten
  Niet word van 't pad der Deugd en buiten 't spoor geleid.
Den Gierigaart, nooit moê van schraapen en van spaaren,
  Schoon niets, dan zorgen voor zyn' schat, hem strekt ten loon,
En hem elk oogenblik 't geritzel kan vervaaren,
  Stelt ze in een' Gerard, Vrek of Warenar ten toon.

Als

Als Schyndeugd haar gedrag met valscheid op durft ſmukken,
Thalia ſtelt haar ras in eenen lichten dag,
En loont, daarze onverwacht haar 't masker af komt rukken,
Haar met beſpotting en met algemeen gelach.
Zy doet een' Zwetzer, die op houwen, vechten, ſteeken,
Verveelend roemen durft, wanneer hem niemand deert,
Op 't zien van 't blanke ſtaal en 't ſchyngevaar verbleeken,
Terwyl zyn ſnoevery in laf geſmeek verkeert.
Zy toont ons hoe men vaak, by zo genaamde wyzen,
Daar de een in zotheid juist niet veel voor d'andren wykt,
Uit loutre beuzlarye een zwaar verſchil ziet ryzen,
En dat een wyze altoos niet uit den tabbaard kykt.
Beſtond ik 't verdre nut van 't Blyſpel af te maalen,
Veelëer ontſchoot my tyd, ja! eer ontbrak my kracht:
Wat kan men hier een' ſchat van nutte lesſen haalen,
Waar uit men leert wat best gemyd dient of betracht!
Dit alles gaat verzeld met zo veel' lieflykheden,
Dat onze geest, die meest op 't aangenaame doelt,
Meer overtuiging hier, dan dikwerf in de reden
Van menig Philoſooph of Schoolgeleerden voelt.
Maar, houd Thalië ons hart in 't Blyſpel opgetoogen;
Wat word het niet verrukt, als ſchoone Melpomeen,
Haar Treurtooneel ontſluit voor 's kunstbeminnaars oogen,
En draaft op eenen trant verr' boven 't laag gemeen.

Hier ziet men Koningen het grootsch Tooneel betreeden,
Hier ſchemert ons gezicht van vorstelyke pracht,
Daar alles treffelyk, naar alle omſtandigheden,
Word in een voegzaame orde op 't Schouwtooneel gebragt.
Hier zien we, al ſpeelende, ons de vorstelyke Kroonen,
Als wagglende op het hoofd des geenen die ze draagt,
Ja, zwaar te torsſen heeft, recht in haar' aart vertoonen,
En hoe een Koning vaak daar onder zucht en klaagt.
Hier zien we een Varanes met ſiddren en met beeven,
Ten troon geklommen, eerst verkregen door geweld,
In wroegend naberouw zelfs eindigen zyn leven,
En jongen Arzaſes in 's Vaders erf herſteld.
Hier leert Herodes ons, dat wie de deugd durft hoonen,
Een' worm, die altoos knaagt, in zynen boezem teelt,
En hoe de Hemel ſteeds de kuiſche min wil loonen,
Wordt hier in Orondaat en Statira verbeeld.
Wat doodelyk vergift de minnenyd kan voeden,
Leert hier 't verwoed beſluit van wreede Octavia,
En hoe des Hemels gunst de onnoozlen wil behoeden,
Zien we op het klaarſte aan ons vertoont in Porcia.
In 't kort hier toont de deugd, haar heerlyke eigenſchappen,
Daar ze in den grootſten druk de ſchoonſte vruchten baart,
Terwyl de boosheid, die haar ſtout op 't hart dorst trappen,
Rechtvaardig bukken moet voor 't glinſterende zwaard.

Dit

Dit alles zienwe, en daar 't ons oog en oor kan ſtreelen,
  Word middlerwyl de ziel met leerzaam nut gevoed,
Terwyl een ſtille vreugd allenskens, onder 't ſpeelen,
  De zinnen houd by een, en ſluipt in ons gemoed:
Een vreugd, waar door de ziel geheel word ingenomen,
  Die tevens 't zaad ontvangt van waare tederheid;
Zo datze in tegenheên, die andren overkomen,
  Door Medely' geraakt, als of 't haar zelv trof, ſchreit.
Wie voelt zich niet ontroerd als hy de droeve klagten
  Die kuisſche Vredegond voor Karel uitſtort, hoort?
Wie velde ook 't vonnis niet alreeds in zyn gedachten,
  Als ſnoode Reimonds nek door 't zwaard moet zyn doorboord?
Wiens hart is zo verſteend dat hy niet raakt aan 't zuchten,
  Wanneer hy Neêrland ziet gedrukt door 't Spaansch geweld,
En d'Eerſten Willem, daar men 't grootst gevaar moet duchten,
  Door een verraaders hand moorddaadig neêrgeveld?
Maar welk een tederheid treft onze ziel door de oogen,
  Op 't zien eens Jongelings die zich verbinden mag
Met eene Maagd, wier deugd hem gantsch houd opgetoogen;
  Zy juicht wanneer die praalt in eenen heldren dag;
Ze ontſtelt wanneer ze hem verſchrikken ziet en beeven;
  Ze is raadloos, vind zy hem van hulp en troost ontzet!
Maar naauwlyks zal de hoop tot zyn behoud herleeven,
  Of ze is verheugd dat hy word uit den nood gered.

Wie juicht niet met Gustaaf, daar hy de ſnoode laagen
  Van Christiërnus, die een' prys ſtelde op zyn hoofd,
Ontkomt, en tot zyn heil een vrolyk licht ziet daagen,
  Beklimmende den troon, hem door geweld ontroofd?
Ja! wie, wie kan de vreugd uit zyne zinnen weeren,
  Als hy de deugden van een braaven Perſiaan,
Gedwarsboomd door den nyd, ziet heerlyk triumfeeren,
  Daar zyne lasteraars verſtomd en ſchaamrood ſtaan?
Wie word ook niet verliefd op de eedle vriendſchaps trekken,
  Als hy 't gedrag beſchouwt van teedren Eduard,
Die, yvrig om den ramp zyns boezemvriends te ontdekken,
  Den droeven Lucas helpt met een genegen hart?
Laat vry een minnaar van Historiekunde boogen,
  Op eedle ſchatten, hem zo gunstryk meê gedeeld;
Nooit komt een zaak zo klaar, zo levend ons voor de oogen,
  Dan als ze op 't Schouwtooneel voor ons word afgebeeld.
Laat vry de Schilderkunst het oog door haar tafreelen
  Verrukken; laat de Veêl eenſtemmig, wel geſnaard,
Door een bedreven hand gevoerd, vry de ooren ſtreelen;
  't Is ſlechts een korte poos dat dit ons blydſchap baart.
Want neemt men 't konstſtuk weg, en wil men 't ſpeelen ſtaaken?
  Haast ziet men hoe dat zoet de ziel ontvloogen is:
Maar 't Schouwſpel, doelende op voortreffelyker zaaken
  Laat haar een ryke ſtof ter nâgedachtenis.

Ver.

Verrukkelyk vermaak voor edele verſtanden!
  Dat van uw zuiverheid het ſchoonſte kenmerk draagt,
Met reden zietge uw' roem verbreid in alle landen,
  Daar deugd en wetenſchap aan 's menſchen hart behaagt.
Laat een, wien 't nimmer luste om 't nutte te onderzoeken,
  Het geen Tooneeldichtkunde aan haar beminnaars geeft,
Vry braaken gif en gal, en 't Schouwtooneel vervloeken;
  Hy toone of de ondeugd ooit daar meerder voet door heeft.
Zo lang de Schouwburg van het oogmerk niet verwildert;
  Zo lang de Dichtkunst geen bederf van zeden baart;
De Deugd en de Ondeugd op het klaarst zyn afgeſchilderd,
  Zal ſteeds 't vermaakelyke aan 't nutte zyn gepaard.

Grootächtbre Vaders, die den burgren zo genegen,
  't Onſchuldige vermaak hen niet onthouden wilt!
Gy toont hoe 't nutte altoos het onnutte op kan weegen,
  En acht geen moeite of geld aan 't Nieuw Tooneel verſpild.
Gunt dat der Dichtren Rei u met verheugde klanken,
  Daar hy zyn Kweekſchool ziet zo luisterryk herſteld,
Voor uwe zorg en vlyt op 't nederigſt' moog' danken,
  Daar Amſtels Burgerſchaar alöm uw' lof vermeld.
De nieuwe Schouwburg blyve en bloeije lang na deezen!
  Ja wyke nimmer van het zuiver oogmerk af!
Lang moet de nyvre By, hier de eelſte vruchten leezen,
  De blanke Deugd ten prys, en de ondeugd tot een ſtraf!

Daar

Daar dus 't Tooneelſpel ſticht, door nutte en wyze lesſen,
Legt dit den laster' zelv' een breidel in den mond,
Ja vlecht een' eerkrans voor de Dichtren en Dichtresſen,
En bouwt zyn nuttigheid op een' onwrikbren grond.
Dat Taal- en Dichtkunst ſteeds haar' luister zien volmaaken!
Nooit raak' de Schouwburg weêr ten prooi aan vuur en vlam!
Maar dat hy voor den geest, vermoeid door hooger zaaken,
Een nutte uitſpanning blyve in 't werkzaame Amſterdam!

MYNDERT DE BOER.

XXI, 3

2 vols in one

$*^4$, A-L^4, M^2; $[*]^4$, A^4-G^4

[viii], 88, [12]; [viii], 56 pp

Two Eng frontis 2 title-page vignettes

14 folding Engraved plates